

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559)

**บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ
The Role of Local Administration
in Supporting Local Economy Through
National Parks Tourism Promotion**

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์*
(Rudklaw Pampasit)

* อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Pampasit, R. (2016). 12 (2): 195-216

Copyright © 2016 by Journal of Social Sciences, Naresuan University:
JSSNU
All rights reserved

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ 9 แห่ง ได้แก่ 1) อช.คลองลาน 2) อช.น้ำหนาว 3) อช.ภูหินร่องกล้า 4) อช.แม่วงก์ 5) อช.เขาค้อ 6) อช.รามคำแหง 7) อช.ศรีสัชนาลัย 8) อช.ภูสอยดาว และ 9) อช.ลำน้ำน่าน ทำการเก็บข้อมูลกับ อบท. จำนวน 27 แห่ง รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยวิธีการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า อบท. จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.56 มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการจะเน้นการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนงบประมาณ, การอบรมความรู้ และการศึกษาดูงาน ตลอดจนการสร้างตลาดสินค้าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างกิจกรรมให้กับเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ การสนับสนุนสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานฯ และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานฯ ทั้งนี้หาก อบท. เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานฯ มากขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเส้นทางอุทยานฯ โดยทำงานร่วมกับอุทยานฯ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ

คำสำคัญ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ

Abstract

This paper aims to present the result from studying the role of local administration in the community economy by promoting tourism from the case study of 9 National Parks in lower Northern Region including 1) Khlong Lan N.P. 2) Nam Nao N.P. 3) Phu Hin Rong Kla N.P. 4) Mae Wong N.P. 5) Khao Kho N.P. 6) Ramkhamhaeng N.P. 7) Si Satchanalai N.P. 8) Phu Soi Dao N.P. and 9) Lam Nam Nan N.P. The data were collected by interviewing the authorities of 27 local administrations located nearby the National Parks.

From the study, it was found that 15 local administrations or 55.56% have played a role in the community economy development from activities related to tourism in the National Parks. These activities mainly focused on promoting the local enterprises and developing the local products for tourists. The aspects of the support involved providing financial aid, training on new knowledge, organizing study trips, creating community markets as tourist destinations, developing new tourist attractions for more options, providing the amenities for tourists, and publicizing each National Park. The study suggested each local administration to increase its role in developing the National Park with the National Park Office on both policy level and operation level. This collaboration will help enhancing the potential in tourism of each National Park.

Keywords

Local Administration, Community Economy, Tourism, National Park

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเพราะนอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศแล้วยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุนการจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาทรวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศจากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นเดียวกัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 1)

ปัจจุบันอปท. ได้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจากการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ว่าด้วย “แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน” มาตรา 78 (3) ซึ่งกำหนดว่า รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขโลกและสาธารณสุขการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

ดังนั้น อปท. มีอำนาจโดยชอบธรรมในการเข้ามามีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้อปท. ยังได้รับการถ่ายโอนภารกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นโดยอปท. จะต้องวางแผนการท่องเที่ยว การปรับปรุงดูแลสถานที่ท่องเที่ยว จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (เทิดชาย ชัยบำรุง, 2552: 75) และเพื่อให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลในเชิงปฏิบัติ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดควรร่วมกับอปท. ในพื้นที่เป็นเจ้าภาพในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถาบันการศึกษา ในการนำแผนงานไปสู่การบูรณาการดำเนินงานและโครงการเพื่อพัฒนาภาคีการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว (รักเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2555: 61-80)

นอกจากนี้ภาครัฐควรส่งเสริมให้อปท. มีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นสำหรับอปท. ในการกำหนดยุทธศาสตร์แผนงาน/โครงการร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์และความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (รักเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2557: 29-41)

นับตั้งแต่ อปท. ได้รับการถ่ายโอนอำนาจด้านการท่องเที่ยวพบว่า อปท. ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น กรณีตัวอย่าง อปท. ในพื้นที่อำเภอเขาต่อได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผลการดำเนินงานในการเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมงานเทศกาล

ประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีการบริการข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสอบถามเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เพื่อเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยว แต่ผลการศึกษายังพบว่า อปท. ยังขาดกระบวนการพัฒนาศักยภาพโดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ และขาดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ (รสสุคนธ์ ประดิษฐ์ และริศเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2557: 127-149)

อย่างไรก็ตาม บทบาทของอปท. ก็มีข้อจำกัดในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตปกครอง อย่างเช่น การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดำเนินการโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยมีพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นกรอบกฎหมาย ในขณะที่อปท. ก็ได้รับการกระจายอำนาจจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2551 ฉบับที่ 2) ได้กล่าวถึง การกระจายอำนาจด้านการท่องเที่ยวมาสู่อปท. โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้นำโอนภารกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้แก่อปท. มีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติ ดังนี้ 1) กรมอุทยานฯ สืบหาข้อมูลและความพร้อมของอปท. ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) เตรียมความพร้อม ให้แก่ อปท. ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) มอบอำนาจการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้แก่ อปท. ในพื้นที่ 4) อปท. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด 5) จัดสรรค่าธรรมเนียมนหรือค่าตอบแทนจากการให้บริการหรือให้ความสะดวกเป็นรายได้ของอปท. และกรมอุทยานฯ ในสัดส่วนที่เหมาะสม ปัจจุบันกรมอุทยานฯ จัดสรรให้อปท. ร้อยละ 5 ของรายได้อุทยานแห่งชาติ

ถึงแม้ว่าจะมีการกระจายอำนาจให้อปท. ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ก็มีข้อจำกัดเชิงหลักการในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีความพิเศษและต้องระมัดระวังค่อนข้างมาก เนื่องจากบทบาทและหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ เกิดจากแนวคิด 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรก อุทยานแห่งชาติ เป็นพื้นที่อนุรักษ์และสงวนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ประเด็นที่สอง คือ อุทยานแห่งชาติ เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการ การเรียนรู้ และการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่า อุทยานแห่งชาติ และอปท. ได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวจะไปอุทยานแห่งชาติ ผ่านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และอุทยานแห่งชาติบางแห่งก็ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ของรายได้และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของนางนุช รุจิวิงลิมนันต์กุล (2550) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพในการบริการด้านการท่องเที่ยว กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวงพบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พัก และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมาก เนื่องจากมีความเพียงพอของที่พักและโดยรอบของสถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกรวดเร็วในการจองบ้านพักหรือเต็นท์ ที่พัก และความเหมาะสมของอัตราค่าบริการบ้านพักหรือเต็นท์ของอุทยานและมีข้อเสนอแนะคือ การปรับปรุงพัฒนาคุณภาพในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น อยากให้จัดเจ้าหน้าที่เพิ่มในวันหยุดบริเวณทางเดิน ควรมีการบริการโทรศัพท์อัตโนมัติภายในห้องพักรวมเป็นมาตรฐานเดียวกัน และอยากให้มีรถโดยสารสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นรัฐบาลจึงควรมีความชัดเจนในระดับนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ หากให้ความสำคัญกับหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ ในประเด็นด้านการใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการ การเรียนรู้ และการท่องเที่ยว รัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายและกระจายอำนาจให้อปท. มี

บทบาทในการจัดการและการบริการสาธารณะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภายใต้หลักการเรื่องของการอนุรักษ์ และความยั่งยืน โดยต้องมีมาตรการและความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ที่สามารถทำได้และทำไม่ได้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ควบคู่กับการยกศักยภาพของอปท. และอุทยานแห่งชาติ ให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะบทบาทของอปท. ในส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดการจ้างงาน รายได้ และอาชีพ ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม หากรัฐบาลมีความชัดเจนเชิงนโยบายโดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ และการสงวนไว้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ก็ควรชะลอการขยายตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อลดการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะสภาพปัจจุบันการดำเนินการของหน่วยงานระดับปฏิบัติ พบว่าการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวค่อนข้างมาก เช่น ปริมาณขยะ น้ำเสีย เสียง ความแออัดของจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล การเสียชีวิตของสัตว์ป่าจากปัญหาขยะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวชิรพันธ์ วณิชชาภิวงศ์ (2543) พบว่า การท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติมักจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลให้อุทยานแห่งชาติมักจะได้รับผลกระทบตามทางปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย หรือจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนเกินกว่าขีดความสามารถรองรับได้ เป็นต้น

พื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมีชุมชนชนวน้อยใหญ่ที่สลับซับซ้อน จึงทำให้มีพื้นที่อนุรักษ์และเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่สำคัญของประเทศเกิดขึ้นหลายแห่ง และอุทยานแห่งชาติเหล่านี้ก็ถูกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวกันอย่างคึกคัก

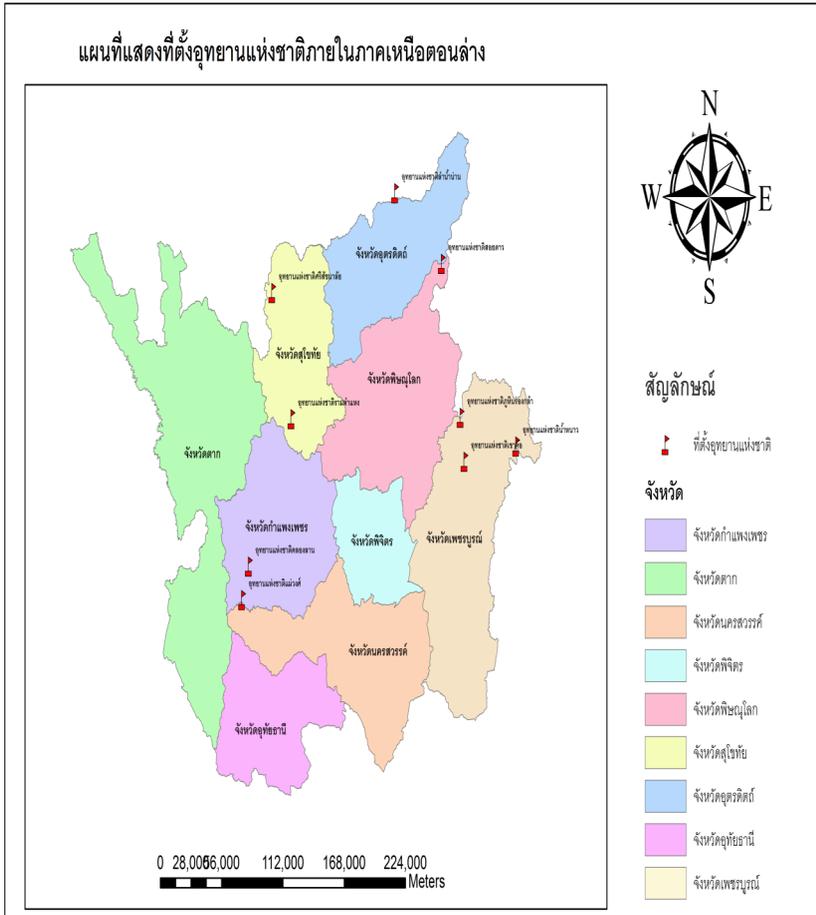
1) อุทยานแห่งชาติคลองลาน	11) อุทยานแห่งชาติน้ำตกชาติตระการ
2) อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า	12) อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า
3) อุทยานแห่งชาติแม่วังก์	13) อุทยานแห่งชาติเขาค้อ
4) อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ	14) อุทยานแห่งชาติเขาคหมอก
5) อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช	15) อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว
6) อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ	16) อุทยานแห่งชาติรามคำแหง
7) อุทยานแห่งชาติแม่เมย	17) อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย
8) อุทยานแห่งชาติลานสาง	18) อุทยานแห่งชาติต้นสักใหญ่
9) อุทยานแห่งชาติแก่งเจ็ดแคว	19) อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว
10) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง	

บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษามหาวิทยาลัยของอปท. ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ กรณีตัวอย่าง 9 อุทยานแห่งชาติภาคเหนือตอนล่าง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติและอปท. และเป็นข้อมูลเบื้องต้นสู่การกำหนดนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเสนอผลการศึกษารolesบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ กรณีตัวอย่าง 9 อุทยานแห่งชาติภาคเหนือตอนล่าง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรณีตัวอย่างอุทยานแห่งชาติภาคเหนือตอนล่าง
ที่มา คัดแปลงมาจากแผนที่เขตการปกครอง กรมพัฒนาที่ดิน

1. พื้นที่ศึกษา

กรณีตัวอย่าง 9 อุทยานแห่งชาติภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ 1) อช.คลองลาน 2) อช.น้ำหนาว 3) อช.ภูหินร่องกล้า 4) อช.แม่จังก์ 5) อช.เขาค้อ 6) อช.รามคำแหง 7) อช.ศรีสัชนาลัย 8) อช.ภูสอยดาว และ 9) อช.ลำน้ำน่าน

2. กรณีตัวอย่าง

ภาวศึกษานี้จะทำการเก็บข้อมูลกรณีตัวอย่าง 9 อุทยานแห่งชาติ โดยเลือกจากอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ทั้งหมด 19 แห่ง สำหรับวิธีการเลือกอุทยานแห่งชาติที่จะทำการแบ่งกลุ่มอุทยานแห่งชาติตามรายได้ เป็น 2 ขนาด ดังแสดงในตารางที่ 1 อุทยานแห่งชาติขนาดเล็ก มีรายได้น้อยกว่า 1,500,000 บาทต่อปี อุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ มีรายได้มากกว่า 1,500,000 บาทต่อปี

อุทยานแห่งชาติ	จังหวัด	สถิติเงินรายได้อุทยานแห่งชาติ					รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	ขนาด อุทยานฯ
		2554	2555	2556	2557	2558		
1) อช.คลองลาน	กำแพงเพชร	5,677,570	6,851,780	8,394,410	9,287,130	9,271,095	7,896,397	ใหญ่
2) อช.คลองวังเจ้า	กำแพงเพชร	566,170	514,960	688,435	630,600	670,050	614,043	เล็ก
3) อช.แม่วงก์	กำแพงเพชร	2,006,125	1,971,410	2,539,125	3,125,090	3,491,668	2,626,684	ใหญ่
4) อช.ขุนพะวอ	ตาก	-	-	-	85,190	163,535	124,363	เล็ก
5) อช.ตากสินมหาราช	ตาก	2,096,785	2,060,950	2,472,180	2,572,965	2,463,900	2,333,356	ใหญ่
6) อช.น้ำตกพางจริงู	ตาก	-	-	-	-	-	-	-
7) อช.แม่เมย	ตาก	505,210	426,400	659,560	663,270	693,185	589,525	เล็ก
8) อช.ลานสาง	ตาก	1,665,300	1,970,165	2,522,705	2,445,595	2,704,275	2,261,608	ใหญ่
9) อช.ทุ่งแสลงหลวง	พิษณุโลก	3,391,750	2,925,909	3,495,375	3,492,965	3,763,865	3,413,973	ใหญ่
10) อช.น้ำตกชาติตระการ	พิษณุโลก	764,145	958,775	821,650	978,855	926,385	889,962	เล็ก
11) อช.ภูหินร่องกล้า	พิษณุโลก	8,672,875	8,582,935	10,487,605	11,628,295	14,244,675	10,723,277	ใหญ่
12) อช.เขาค้อ	เพชรบูรณ์	-	-	331,920	378,430	509,905	406,752	เล็ก
13) อช.ตาคลมออก	เพชรบูรณ์	295,915	220,430	255,060	224,460	298,445	258,862	เล็ก
14) อช.น้ำหนาว	เพชรบูรณ์	5,569,020	5,357,670	5,533,560	5,226,210	5,445,250	5,426,342	ใหญ่
15) อช.รามคำแหง	สุโขทัย	641,480	484,770	558,418	648,695	796,280	625,929	เล็ก
16) อช.ศรีสัชนาลัย	สุโขทัย	804,130	594,195	767,480	802,770	981,980	790,111	เล็ก
17) อช.ต้นสักใหญ่	อุดรดิตต์	-	-	-	-	-	-	-
18) อช.กุสอศคาร	อุดรดิตต์	345,290	259,160	343,890	360,470	415,955	344,953	เล็ก
19) อช.ลำน้ำน่าน	อุดรดิตต์	286,570	239,250	277,029	527,990	871,455	440,459	เล็ก

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 19 แห่ง
ที่มา <http://www.dnp.go.th/nprd/develop/income.php>

3. การเลือกกรณีตัวอย่าง

ทำการเลือกกรณีตัวอย่างจากอุทยานแห่งชาติ จำนวน 19 แห่ง ใช้หลักการกระจายตามพื้นที่และรายได้จากการท่องเที่ยว โดยกำหนดขนาดตัวอย่าง จำนวน 9 แห่ง ประกอบด้วย อุทยานฯ ขนาดเล็ก จำนวน 5 แห่ง และ อุทยานฯ ขนาดใหญ่ จำนวน 4 แห่ง ในแต่ละอุทยานแห่งชาติแห่งชาติ จะทำการเก็บข้อมูลกับอปท. ที่ตั้งอยู่รอบอุทยานแห่งชาติ จำนวน 3 อปท. สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปอุทยานแห่งชาติและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำการเก็บข้อมูล
ที่มา โดยผู้เขียน

อุทยานแห่งชาติ	จังหวัด	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)	ขนาด อุทยานฯ	องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น
1) อท. คลองลาน	กำแพงเพชร	7,896,397	ใหญ่	1) อบต. สักงาม 2) ทต. คลองลานพัฒนา 3) อบต. คลองน้ำไหล
2) อท. น้ำหนาว	เพชรบูรณ์	5,426,342	ใหญ่	1) อบต. ปากช่อง 2) อบต. โคกมน 3) อบต. น้ำหนาว
3) อท. กุหินร่องกล้า	พิษณุโลก	10,723,277	ใหญ่	1) อบต. เนินเทียม 2) อบต. บ่อโพธิ์ 3) อบต. บ้านเนิน
4) อท. แม่เริง	กำแพงเพชร	2,626,684	ใหญ่	1) อบต. แม่เลย์ 2) อบต. ปางตาไว 3) อบต. แม่เป็น
5) อท. เขาค้อ	เพชรบูรณ์	406,752	เล็ก	1) อบต. หวังสมอ 2) อบต. เขาค้อ 3) อบต. ท้องแม่่นา
6) อท. รามคำแหง	สุโขทัย	625,929	เล็ก	1) อบต. แม่สำ 2) อบต. นาเชิงคีรี 3) อบต. เมืองเก่า
7) อท. ศรีสัชานาลัย	สุโขทัย	790,111	เล็ก	1) อบต. แม่สิน 2) อบต. แม่สำ 3) อบต. บ้านแก่ง
8) อท. กุสอยดาว	อุดรธานี	344,953	เล็ก	1) ทต. บ้านโคก 2) อบต. ห้วยมุ่น 3) อบต. บ่อภาค
9) อท. ลำน้ำน่าน	อุดรธานี	440,459	เล็ก	1) ทต. จริม 2) อบต. ผาเสียด 3) อบต. ท่าปลา

4. ผู้ให้ข้อมูล

คุณสมบัติของผู้ที่จะให้ข้อมูล คือ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่มีความรู้ความเข้าใจกิจการภายในอุทยานแห่งชาติ

นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดอปท. หรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจนโยบายของอปท. ที่ได้รับมอบหมาย

5. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

6. สรุปผลการศึกษา

6.1 การดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

จากการเก็บข้อมูลอปท. รอบอุทยานแห่งชาติ จำนวน 27 แห่ง ในพื้นที่กรณีตัวอย่าง 9 อุทยานแห่งชาติ สามารถสรุปลักษณะการดำเนินการของอปท. ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติได้ดังนี้

(1). อปท. จะดำเนินการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนงบประมาณ การอบรมความรู้ และการศึกษาดูงาน เป็นต้น

(2). การสร้างตลาดสินค้าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว

(3). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างกิจกรรมให้กับเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

(4). การสนับสนุนสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติ

(5). การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานของอปท. มีข้อจำกัดในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดงบประมาณ และการประสานงานระหว่างอุทยานแห่งชาติ กับอปท. เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมที่อปท. ได้ดำเนินการด้านเศรษฐกิจชุมชนยังไม่สามารถยกระดับในวงกว้างของชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ อาชีพ และการจ้างงานได้อย่างยั่งยืน และการให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของอปท. ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายมากน้อยเพียงใด และความนิยมของนักท่องเที่ยว หากอปท. ใดมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมาก ผู้บริหารท้องถิ่นก็ให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม บางพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแต่ผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาค่อนข้างน้อย เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณซึ่งต้องนำไปพัฒนางานด้านอื่นๆ ในท้องถิ่นภายใต้หลักคิดเรื่องความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนจึงทำให้นโยบายการท่องเที่ยวไม่ได้รับการผลักดันในท้องถิ่นนั้นๆ ในระดับปฏิบัติ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

6.2 การดำเนินการของอุทยานแห่งชาติในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

จากการเก็บข้อมูลอุทยานแห่งชาติ จำนวน 9 แห่ง ในพื้นที่กรณีตัวอย่าง สามารถสรุปลักษณะการดำเนินการของอุทยานแห่งชาติ ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติได้ดังนี้

- (1). ส่งเสริมความรู้ให้กับชุมชนและพาไปศึกษาทำงาน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการเกษตร เช่น การเลี้ยงผึ้ง จักสาน การปลูกผัก และสินค้าการเกษตร เป็นต้น
- (2). จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนภายในอุทยานแห่งชาติ เพื่อสร้างรายได้และอาชีพ
- (3). อุทยานแห่งชาติทำหน้าที่ติดต่อและประสานงานกับชุมชน ในการจัดบริการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น รถรับจ้าง มัคคุเทศก์ ลูกหาบ เป็นต้น
- (4). ส่งเสริมอาชีพโดยการจ้างคนในชุมชนเป็นลูกจ้างในอุทยานแห่งชาติ
- (5). แบ่งเงินจัดเก็บรายได้ร้อยละ 5 ให้กับอปท. ตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2551 ฉบับที่ 2)

จากผลการดำเนินการของอุทยานแห่งชาติในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ยังอยู่ในวงจำกัด เนื่องจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ได้รับความนิยมน่ามดูฤดูกาลการท่องเที่ยว โดยเฉพาะฤดูหนาว ในขณะที่ฤดูฝน อุทยานแห่งชาติบางแห่งจะปิดทำการเพื่อการอนุรักษ์ ดังนั้นชุมชนจะมีรายได้ไม่ต่อเนื่องทั้งปี แต่ทั้งนี้รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชนส่วนใหญ่คนในชุมชนจะมีอาชีพหลักเกษตรกรรม ทำการเพาะปลูกในช่วงฤดูฝน และนอกฤดูกาลก็มีรายได้จากการท่องเที่ยว แต่จำนวนมีตเงินและนักท่องเที่ยวมีน้อย โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติขนาดเล็ก ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวได้ประโยชน์เพียงคนกลุ่มเล็ก ดังนั้นหากรัฐบาลเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติในเชิงเศรษฐกิจชุมชน ต้องมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุทยานแห่งชาติ อปท. และชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน ซึ่งเป็นการเอื้อและอำนวยความสะดวกตามกำลังของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอุทยานแห่งชาติ ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ
ที่มา โดยผู้เขียน

1. อุทยานแห่งชาติคลองลาน

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. สักงาม	<p>1) รายได้ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และการทำปศุสัตว์ การส่งเสริมการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้แก่ชาวบ้านมีอาชีพเสริมนอกจากการทำการเกษตรและปศุสัตว์ที่เป็นรายได้หลักแล้วนั้น อบต. สักงาม ได้สนับสนุนงบประมาณให้กู้ยืมแบบ ไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อนๆ ซึ่งแต่ก่อนรัฐบาลกลางเป็นผู้ดำเนินการเอง จนเมื่อประมาณ 10 ที่ผ่านมามีการโอนอำนาจมาให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีข้อตกลงว่า หากมีชาวบ้านสนใจจัดตั้งกลุ่มใดๆ ชุมชนจะต้องรวมกลุ่มกันอย่างน้อย 10 คนขึ้นไป ทำคำร้องมาขึ้นต่ออบต. เพื่อขอกู้ยืมเงิน ทั้งนี้การจัดตั้งกลุ่มส่วนใหญ่ของชาวบ้านจะเป็นการทำหัตถกรรม (ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว) ดอกไม้พลาสติก (จากผ้าใยบัว/ยางพารา) สบู่ ผ้าปักชาวเขา เป็นต้น การจัดตั้งกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ถาวรร้อยละ 50 กลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จบางกลุ่มก็จะจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่ ผลิตภัณฑ์ชุมชนขายให้กับคนทั่วไป ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงกลุ่มนักท่องเที่ยวเท่านั้น</p> <p>2) แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้ด้านการท่องเที่ยว ทางอบต. ไม่มีแนวทางการส่งเสริมใดๆ เนื่องจากยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เส้นทางของชุมชนเป็นเพียงทางผ่านสู่แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเท่านั้น</p>

1. อุทยานแห่งชาติคลองลาน (ต่อ)

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
ทต. คลองลานพัฒนา	1) สนับสนุนการสร้างรายได้ โดยมีนโยบายครอบคลุม 2 ด้าน ดังนี้ 1.1) ด้านเกษตรกรรม - ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร ตลอดจนมีการสนับสนุนงบประมาณ ให้กับกลุ่มอาชีพ เป็นต้น 1.2) ด้านการบริการและการท่องเที่ยว - เพิ่มความหลากหลายของบริการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
อบต. คลองน้ำไหล	1) รายได้ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเกษตรกรรม การปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าว และสวนผลไม้ นอกจากนี้ในเรื่องของการสนับสนุนการสร้างรายได้ โดยมีนักวิชาการทางการเกษตรเข้ามาสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิชาการให้กับเกษตรกร และมีการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร โดยกรมมีการจัดซื้อพันธุ์มันสำปะหลัง และพันธุ์ ไม้ผล ให้เกษตรกรนำไปปลูกหมุนเวียนเพื่อ ใช้เลี้ยงครอบครัว เก็บผลผลิตไปขายเพื่อลดรายจ่าย ในครัวเรือน 2) แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้ด้านการท่องเที่ยว ทางอบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมรายได้อาชีพ โดยตรงให้กับคน ในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่จะเป็นการส่งเสริมทางอ้อมคือการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่ เช่น น้ำตกคลองน้ำไหล น้ำตกคลองลาน และอุทยานแห่งชาติ ผ่านสื่อทางเว็บไซต์ เพื่อให้กับคนนอกพื้นที่ ได้เข้ามาเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น
อช. คลองลาน	1) จัดอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ให้ชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการเกษตรขึ้นมวเป็นจุดเด่นเพื่อต่อยอดจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น การให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้งเพื่อขายน้ำผึ้ง ให้กับนักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ที่จักรสาน และการปลูกผักหวาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีปัญหาอยู่ที่ไม่สามารถหาตลาดเพื่อรองรับให้กับผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้ จึงทำให้แนวคิด โครงการต่างๆ ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก

2. อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. ปากช่อง	1) อบต. มีแนวทางส่งเสริมการมีรายได้ของชุมชนจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) เนื่องจากในพื้นที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติอยู่มาก
อบต. โคกมน	1) อบต. จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ปลูกผัก/ผลไม้ และส่งเสริมให้ชาวบ้านปฏิบัติตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง โดยใช้งบประมาณ 200,000 บาท ส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูกผลไม้ 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคน ในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
อบต. น้ำหนาว	1) อบต. ส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชุมชน ปัจจุบันมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ไม้กวาด ข้าวหอม หรือของที่ระลึก เป็นต้น
อช. น้ำหนาว	1) ส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

3. อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. เนินเพิ่ม	1) รายได้หลักของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร และรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพต่างๆ ของชาวบ้าน และอบต. สนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ให้กับกลุ่มอาชีพของคนในชุมชน เช่น กลุ่มไม้กวาดคอกหญ้า โดยแต่ละกลุ่มชาวบ้านจะจัดตั้งกลุ่มกันเอง และทำหนังสือยื่นเรื่องเพื่อขอรับการสนับสนุนกับทางอบต. เรื่องใดบ้าง นอกจากนี่ยังมีการจัดอบรมให้ความรู้การทำอาชีพต่างๆ ให้กับชาวบ้าน เช่น การทำขนมจีน อย่างไรก็ตาม ทางอบต. ก็ไม่ได้เข้าไปส่งเสริมในเรื่องอื่นๆ เช่น การหาตลาดให้กับกลุ่มอาชีพต่างๆ ทำให้หลังจากทำการอบรมไปแล้ว ไม่ได้เกิดการจัดตั้งกลุ่มแบบถาวรและขาดความต่อเนื่อง 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
อบต. บ่อโพธิ์	1) ชุมชนมีรายได้จากการทำการเกษตร ทำไร่ ทำสวน และส่งเสริมอาชีพของกลุ่มแม่บ้านในชุมชน ให้มีรายได้เสริมจากการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มแม่บ้านในชุมชน 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
อบต. บ้านเนิน	1) ส่งเสริมความรู้ในเรื่องการปลูกยาง และการตั้งกลุ่มอาชีพ 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
อช. ภูหินร่องกล้า	1) ส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น รถรับจ้าง ไกด์นำเที่ยว โดยสามารถติดต่อได้ที่อุทยานฯ

4. อุทยานแห่งชาติแม่วงก์

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. แม่เหล็ก	1) ส่งเสริมการให้ความรู้กับชุมชน ในการทำสินค้าหัตถกรรมจักสาน เช่น กระเป๋า และการทำการเกษตร 2) จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าให้กับคนในชุมชน
อบต. ปางตาไว	1) คนในชุมชนทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ (ทำไร่) ทั้งนี้ อบต. จะส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มพริกแกง เป็นต้น โดย อบต. จะสนับสนุนงบประมาณให้กับชาวบ้าน 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมรายได้/อาชีพให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เนื่องจากว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มีอยู่เพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น และยังอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาปรับปรุงเพื่อเปิดสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งในอนาคตจะดำเนินการจัดการส่งเสริมอาชีพและรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชน
อบต. แม่เปิน	1) รายได้หลักของคนในชุมชนส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น 2) อบต. ส่งเสริมเรื่องการสร้างกลุ่มอาชีพให้กับคนในชุมชน โดยสนับสนุนงบประมาณ การอบรมให้ความรู้ของกลุ่มต่างๆ การจัดหาตลาดให้ โดยกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนมีอยู่ประมาณ 20 กลุ่ม เช่น ผ้าทอมือ ฉ้ายอมสีธรรมชาติ ถั่วยัดฉาบ เป็นต้น 3) อบต. ไม่ได้ดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชนด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่เด่นๆ มีอยู่เพียง 2 แห่ง คือน้ำตกแม่กระสี และอ่างเก็บน้ำคลองโพธิ์ ซึ่งไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว
อช. แม่วงก์	1) อุทยานแห่งชาติมีกิจกรรมเดินป่าระยะไกลจึงมีลูกหาบ ซึ่งส่วนใหญ่ลูกหาบจะเป็นคนในพื้นที่เป็นชาวบ้านในชุมชนที่อยู่รอบๆ อุทยานแห่งชาติ โดยช่วงเทศกาลจะมีรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยวขึ้นช่องเย็น (แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ) โดยอุทยานแห่งชาติจะอำนวยความสะดวกโดยการประสานงานระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

5. อุทยานแห่งชาติเขาค้อ

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. หุ่งสมอ	1) รายได้หลักของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร สำหรับบทบาทการสนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนนั้น ทางอบต. ได้มีการดำเนินการส่งเสริมอาชีพ ให้กับผู้อยู่อาศัยวิสาหกิจชุมชน โดยการส่งเสริมอาชีพจะเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณ 2) แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว นั้น ทางอบต. ไม่ได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ เพราะหุ่งสมอเป็นเพียงทางผ่านไปยังอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งที่พักและร้านอาหารของผู้ประกอบการจำนวนมาก
อบต. เขาค้อ	1) รายได้หลักของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ในช่วงที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้ ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนมกราคม ช่วงนี้จะมีรถเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงาน ในด้านการท่องเที่ยว คือการเข้าไปในสถานประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว เช่น แม่บ้าน คนล้างจาน พนักงานเสิร์ฟ หรือค้าขายของฝาก เช่น สตรอเบอร์รี่ ยอดผักแมว พักทอง ฯลฯ 2) บทบาทของอบต. ในการสนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนนั้น ทางอบต. ได้ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว มีการเปิดเทศกาลการท่องเที่ยว ให้คนภายนอกได้รับรู้ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพบว่าชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ทำไม้ไผ่ ส่งเสริมเรื่องผ้าปักมือ ผ้าเขียนเทียน มีพิพิธภัณฑ์ข้าวนักท่องเที่ยวม้าชื่อข้าวที่เขาค้อ เช่น ข้าวไร่ บางครั้งไม่พอขายต้องไปรับจากที่อื่น เช่น แม่สุก น่าน แพร่ เป็นต้น 3) แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว นั้น ทางอบต. มีแผนที่จะทำถนนคนเดินสามชนเผ่าเป็นกิจกรรมใหม่ร่วมกับชุมชน เปิดตรงหน้าหมู่บ้านชนเผ่า ม้ง เย้า ลีซอ ให้มีการขายของพื้นเมือง ขายอาหารพื้นเมือง ผ้าพื้นเมืองของชนเผ่า แต่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากชุมชนเกรงว่าจะไม่มีคนมาซื้อสินค้า
อบต. หนองแม่นา	1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงเกษตร เชิงนิเวศน์ วัฒนธรรม 2) ส่งเสริมการสร้างอาชีพ และกลุ่มอาชีพ การอบรมให้ความรู้ และปัจจัยการผลิต
อช. เขาค้อ	1) อุทยานแห่งชาติไม่ได้ดำเนินการเรื่องการสร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชน เพราะอุทยานฯ เพิ่งเปิดใหม่ แต่ก็มีจ้างงานคนในพื้นที่เป็นลูกจ้างของอุทยานฯ

6. อุทยานแห่งชาติรามคำแหง

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. แม่สำ	1) ชุมชนทำการเกษตรเป็นรายได้หลัก อบต. มีการดำเนินการจัดอบรมอาชีพ พาชาวบ้านไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน 2) อบต. จัดทำโครงการตลาดให้กับคนในชุมชน
อบต. นาเชิงคีรี	1) ชุมชนทำการเกษตรเป็นรายได้หลัก ทำนา ทำไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง อบต. มีการส่งเสริมรายได้ให้ชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมอาชีพเกษตร และแจกพันธุ์พืชให้กับชาวบ้าน 2) อบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
อบต. เมืองเก่า	1) ชุมชนทำการเกษตรเป็นรายได้หลัก อบต. ส่งเสริมรายได้ชุมชนโดยการช่วยอุดหนุนในกลุ่มอาชีพต่างๆ รวมทั้ง ด้านการท่องเที่ยว
อช. รามคำแหง	1) อุทยานแห่งชาติส่งเสริมรายได้แก่ชุมชน คือการหาบของ หรือลูกหาบ เส้นทางประมาณ 3-4 กิโลเมตร ลูกหาบจะมีเฉพาะเดือนท่องเที่ยวคือ ช่วงตุลาคม-กุมภาพันธ์ แต่ช่วงเดือนธันวาคมจะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวมากที่สุด หลังเดือนมีนาคมนักท่องเที่ยวจะน้อย ลูกหาบจะมีการจัดคิวทำงานกันเอง (เหมือนวินมอเตอร์ไซด์) ส่วนใหญ่จะหาอาหารกับเครื่องนอน

7. อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. แม่สิน	1) รายได้หลักของคนในชุมชนมาจากการทำเกษตร เช่น ปลูกส้ม เงาะ และยางพารา เป็นต้น 2) การสนับสนุนการสร้างรายได้ และการส่งเสริมการสร้างรายได้และอาชีพเสริมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชน ทางอบต. ไม่มีกรดำเนินการในเรื่องนี้ เนื่องจากยังคิดปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่ไม่เพียงพอ
อบต. แม่สำ	1) รายได้หลักของคนในชุมชนมาจากการทำเกษตรกรรม โดยทางอบต. มีการสนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยการจัดอบรมฝึกอาชีพ และการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ให้กับชาวบ้าน 2) การส่งเสริมรายได้และอาชีพ ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว นั้น ทางอบต. มีโครงการจะจัดทำตลาด เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับให้คนในชุมชนขายของได้ แต่ตอนนี้ทำได้แค่โครงสร้างเท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
อบต. บ้านแก่ง	1) รายได้หลักของคนในชุมชนมาจากการทำเกษตร เช่น ปลูกข้าวโพด ทำไร่ไถ และสวนยางพารา เป็นต้น 2) อบต. มีการสนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณให้กับหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 100,000 บาท โดยแต่ละหมู่บ้านจะจัดการตนเองในการต่อยอดอาชีพ เช่น โครงการฟางอัดแท่ง การทำน้ำดื่มขาย เป็นต้น 3) การส่งเสริมรายได้และอาชีพ ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว นั้น ทางอบต. ไม่ได้ดำเนินการในเรื่องนี้
อช. ศรีสัชนาลัย	1) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างรายได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม รวมทั้งมีการจัดอบรมให้ความรู้และการพาไปศึกษาดูงานทางด้านเกษตร

8. อุทยานแห่งชาติกุสอยดาว

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
ทต. บ้านโคก	1) ส่งเสริมการสร้างเศรษฐกิจชุมชนสนับสนุนเรื่องการปลูกข้าวโพด และให้ความรู้เรื่องสารเคมี รมรงค์คัลการ ใช้สารเคมีของข้าวโพด และอาชีพในพื้นที่เกี่ยวกับไม้ยืนต้น เช่น มะขามหวาน ยางพารา และสับปะรด เป็นต้น 2) ส่งเสริมรายได้/อาชีพให้กับชุมชน เทศบาลตำบลบ้านโคกได้สนับสนุน โดยการรณรงค์บริการจัดหาพื้นที่พัก โฮมสเตย์ รีสอร์ท ของคนในชุมชน ที่ทำการขึ้นทะเบียนกับเทศบาลเกี่ยวกับที่พัก ซึ่งเริ่มจัดทำขึ้นได้ 2 ปี และมีการบริการด้านร้านอาหารในชุมชนอย่างพอเพียง ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะแวะพักก่อนที่จะไปแหล่งท่องเที่ยว เช่น น้ำตกกุสอยดาว ภูคู้ (ตลาดชายแดน ไทย-ลาว) โดยมีเส้นทางที่เชื่อม โยงกัน
อบต. ห้วยมุ่น	1) รายได้ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการเกษตรตามฤดูกาล ข้าวโพด สับปะรด มะขามหวาน เงาะ โดยรายได้ที่มากที่สุดจะมาจากสับปะรด เพราะสับปะรดห้วยมุ่นจะขึ้นชื่อที่สุด และทางอบต. ได้มีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและเป็นคนประสานงานในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตภายในพื้นที่ 2) การส่งเสริมรายได้/อาชีพ ให้กับคนในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางอบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมรายได้อาชีพ โดยตรงให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) กำลังดำเนินการตรงช่องประเพณีตลาดชายแดนตรงห้วยพร้าวที่มีพื้นที่อยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติกุสอยดาว โดยขอใช้งบของทางอบต. ในการปรับพื้นที่ โดยอาศัยให้อุทยานแห่งชาติกุสอยดาวเป็นเจ้าของโครงการเพราะเนื่องจากคิดพระราชนิพนธ์ไม่เป็น โครงการปรับพื้นที่ เพื่อจัดทำตลาดส่งเสริมการค้าและส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน

8. อุทยานแห่งชาติกุสอยควา (ต่อ)

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
อบต. บ่อภาค	1) ส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในชุมชนเป็นการทำไม้กวาด 2) การส่งเสริมรายได้/อาชีพให้กับคน ในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางอบต. ไม่ได้มีการส่งเสริมรายได้อาชีพ โดยตรง ให้กับคน ในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่มีการส่งเสริมทางอ้อมการร่วมกิจกรรม การส่งเสริมการทำนาขั้นบันได กิจกรรมเปิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ตรง ในส่วนนี้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่พบจะเป็นพวกน้ำตก ได้แก่ น้ำตกบ้านปากัง และสวนพฤกษศาสตร์บ้านร่มเกล้าที่ทางอบต. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
อช. กุสอยควา	1) ดำเนินการ โดยเปิดให้ชาวบ้านมาเป็นลูกหาบให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางในระยะไกลและแนวทางการส่งเสริมรายได้/อาชีพ ให้กับคน ในชุมชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2) การเปิด ให้ชาวบ้าน ได้เข้ามาทำร้านค้า ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุสอยควา โดยชาวบ้านที่แบกสัมภาระเสร็จอีกส่วนก็จะมาทำอาหาร ให้กับนักท่องเที่ยว โดยพื้นที่ตรงนี้ก็กำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการขอเปิดร้านอาหารชั่วคราว 15 วัน

9. อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน

หน่วยงาน	สภาพการดำเนินการ
ทต. จริม	1) รายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนมาจากการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างแกะไม้คมะม่วงหิมพานต์ ผลิตไม้แปรรูป (ไม้สำหรับทำเฟอร์นิเจอร์) เป็นต้น โดยเฉพาะลจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณ 2) การสนับสนุนการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยว ทางเทศบาล ไม่ได้มีการดำเนินการเนื่องจากว่าทางทต. จริม ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงไม่สามารถสร้างหรือค้นหาหรือปรับปรุงสถานที่ใดๆ ได้ เนื่องจากพื้นที่ของทางทต. จริมเป็นพื้นที่ที่ถูกจัดสรร ให้ใหม่เน้นเป็นพื้นที่ติดกับพื้นที่เขตป่าสงวนและทับซ้อนกับที่ดินของทางอุทยานแห่งชาติ
อบต. ผาเลือด	1) รายได้หลักของชุมชนมาจากการทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ (ข้าวโพด/ถั่วเขียว) อบต. จะสนับสนุนงบประมาณเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับคน ในชุมชน โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีการรวมกลุ่มขึ้นมา เช่น กลุ่มทำนาพริก จะเขียน โครงการ ให้อบต.พิจารณา และสนับสนุนงบประมาณไปตามความเหมาะสม แต่อบต. ก็ทำเพียงให้งบประมาณสนับสนุนเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหาตลาดหรือบริหารจัดการกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบกันเอง 2) อบต. กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการสร้าง " ตลาดปลา " เป็นตลาดที่เปิดให้กับคน ในชุมชนชายของ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ปลา น้าพริก เป็นต้น โดยตลาดนี้อยู่ตรงบริเวณหน้าทางเข้าอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน สาเหตุที่จัดทำเป็นตลาดตรงนี้ขึ้นมา ก็เพราะว่าแต่ก่อนชาวบ้านที่ค้าขายมักค้าขายกันไม่เป็นจุด ต่างคนต่างค้าขายกันไปคนละทิศละทาง อบต. เล็งเห็นว่าควรจัดระเบียบ เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่ดีกับนักท่องเที่ยว จึงจัดทำการสร้างตลาดขึ้นมา
อบต. ท่าปลา	1) ชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ทำสวน ปลูกพืชไร่ ข้าวโพด สวนมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น 2) การสนับสนุนการสร้างรายได้นั้นดำเนินการ โดยมี การส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ทำแปลงสาธิตเกษตร ส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากไม้คมะม่วงหิมพานต์ การแปรรูปรวมทั้งทำไปศึกษาคุณงาน เป็นต้น 3) การส่งเสริมรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นดำเนินการ โดยการส่งเสริมอาชีพ มีการสร้างจุดขายของที่ระลึก ให้กับคน ในชุมชน โดยมี การวางจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน
อช. ลำน้ำน่าน	1) อุทยานแห่งชาติดำเนินการ โดยแบ่งเงินจัดเก็บรายได้ 5% ให้กับอบต. ที่อยู่รอบบริเวณอุทยาน 2) การส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับคน ในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นั้นดำเนินการ โดยการจ้างงาน มีการจ้างชาวบ้านรอบเขตอุทยานฯ เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ และมีการส่งเสริมเรื่องอาชีพการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

6.2 บทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอุทยานแห่งชาติ

จากการศึกษาพบว่า อปท. จำนวน 27 แห่ง มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.56 และร้อยละ 44.44 ไม่ได้ดำเนินการในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยว จากตัวเลขข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อปท. เป้าหมายส่วนใหญ่เข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า อปท. ที่ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์และไม่ได้เป็นทางผ่านเข้าสู่อุทยานแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างอปท. ขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก พบว่า อปท. ที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ไม่มีบทบาทมากนัก ขณะที่อปท. ที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติขนาดเล็กจะมีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมากกว่า เนื่องจากอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่มีงบประมาณในการบริหารจัดการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสูง ทำให้การจัดพื้นที่เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภายในอุทยานแห่งชาติทำได้มากกว่า หรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น อ.ภูหินร่องกล้า มีการจัดทำตลาดชุมชนภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหมู่บ้านร่องกล้า เป็นต้น ดังนั้น อปท. พื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติจึงไม่ได้เข้ามามีบทบาทในด้านนี้มากนัก เพราะอุทยานแห่งชาติจะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชนค่อนข้างมาก ในขณะที่อุทยานแห่งชาติเชิงบวรมีงบประมาณน้อย การทำงานจึงต้องอาศัยความร่วมมือของอปท. ในการเข้ามาช่วยพัฒนาพื้นที่ ทำให้อปท. เข้ามามีบทบาทมากในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4 (ที่มา- โดยผู้เขียน)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบทบาทของอุทยานแห่งชาติในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพบว่า ทุกอุทยานแห่งชาติได้ดำเนินการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน แต่จะสามารถสร้างผลกระทบในวงกว้างได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว อย่างกรณีตัวอย่างพบว่าอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ เช่น อ.ภูหินร่องกล้า มีรายได้เฉลี่ยปีละ 10,723,277 บาท (ตารางที่ 1) จากค่าธรรมเนียมและค่าที่พัก ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนมากและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวในการอุดหนุนสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้มีเม็ดเงินเข้าสู่ชุมชนต่อปีเป็นจำนวนมาก และคนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวหลายหมู่บ้านและหลายครัวเรือน ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่อาจจะเป็นรายได้หลักของหลายๆ ครัวเรือน ซึ่งแตกต่างกับอุทยานแห่งชาติขนาดเล็กที่รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมและคนที่ได้รับประโยชน์ก็มีจำนวนไม่มาก รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5 (ที่มา- โดยผู้เขียน)

วัดเกล้า เปรวมประสิทธิ์

ตารางที่ 4 แสดงบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอุทยานแห่งชาติ
ที่มา โดยผู้เขียน

กรณีตัวอย่าง	ขนาดอุทยานฯ	หน่วยงาน	บทบาทด้านเศรษฐกิจชุมชน	
			มีบทบาท	ไม่มีบทบาท
1) อุทยานแห่งชาติคลองลาน	ใหญ่	อบต. ลักจาม ทต. คลองลานพัฒนา อบต. คลองน้ำไหล	✓ ✓	✓
2) อุทยานแห่งชาติน้ำห่านาว	ใหญ่	อบต. ปากช่อง อบต. โศภน อบต. น้ำห่านาว	✓ ✓	✓
3) อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	ใหญ่	อบต. เฒ่าเพิ่ม อบต. บ่อโพธิ์ อบต. บ้านเนิน		✓ ✓ ✓
4) อุทยานแห่งชาติแม่วงก์	ใหญ่	อบต. แม่เลย์ อบต. ป่าตาไว อบต. แม่เป็น	✓	✓ ✓
5) อุทยานแห่งชาติเขาค้อ	เล็ก	อบต. หวังสมอ อบต. เขาค้อ อบต. ทนองเม่นา	✓ ✓	✓
6) อุทยานแห่งชาติรามคำแหง	เล็ก	อบต. แม่สำ อบต. นาเชิงศิริ อบต. เมืองเก่า	✓	✓
7) อุทยานแห่งชาติศรีสัชชนาลัย	เล็ก	อบต. แม่สิน อบต. แม่สำ อบต. บ้านแก่ง	✓ ✓	✓ ✓
8) อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว	เล็ก	ทต. บ้านโคก อบต. หัวมุ่น อบต. บ่อภาค	✓ ✓ ✓	
9) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน	เล็ก	ทต. จรัณ อบต. มาเลียด อบต. ท่าปลา	✓ ✓	✓
รวม		27 แห่ง (ร้อยละ)	15 (55.56)	12 (44.44)
อุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่		12 แห่ง (ร้อยละ)	5 (41.67)	7 (58.33)
อุทยานแห่งชาติขนาดเล็ก		15 แห่ง (ร้อยละ)	10 (66.67)	5 (33.33)

ตารางที่ 5 แสดงบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนของอุทยานแห่งชาติ
ที่มา โดยผู้เขียน

กรณีตัวอย่าง	ขนาดอุทยานฯ	หน่วยงาน	บทบาทด้านเศรษฐกิจชุมชน	
			มีบทบาท	ไม่มีบทบาท
1) อุทยานแห่งชาติคลองลาน	ใหญ่	อท. คลองลาน	✓	
2) อุทยานแห่งชาติน้ำห่านาว	ใหญ่	อท. น้ำห่านาว	✓	
3) อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	ใหญ่	อท. ภูหินร่องกล้า	✓	
4) อุทยานแห่งชาติแม่วงก์	ใหญ่	อท. แม่วงก์	✓	
5) อุทยานแห่งชาติเขาค้อ	เล็ก	อท. เขาค้อ	✓	
6) อุทยานแห่งชาติรามคำแหง	เล็ก	อท. รามคำแหง	✓	
7) อุทยานแห่งชาติศรีสัชชนาลัย	เล็ก	อท. ศรีสัชชนาลัย	✓	
8) อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว	เล็ก	อท. ภูสอยดาว	✓	
9) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน	เล็ก	อท. ลำน้ำน่าน	✓	
รวม		9 แห่ง (ร้อยละ)	9 (100.0)	- -

7. อภิปรายผล

การศึกษานี้พบว่าปัจจุบันอปท. เป้าหมายส่วนใหญ่เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2551 ฉบับที่ 2) ได้กล่าวถึง การกระจายอำนาจด้านการท่องเที่ยวมาสู่อปท. โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยมอบอำนาจการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้แก่ อปท. ในพื้นที่โดยอปท. สามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ

ทั้งนี้การเข้าไปมีบทบาทของอปท. ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แห่งชาติซึ่งดำเนินการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนงบประมาณ การอบรมความรู้ การศึกษาดูงาน การสร้างตลาดสินค้าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างกิจกรรมให้กับเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ การสนับสนุนสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของรศ.สุคนธ์ ประดิษฐ์ (2557) พบว่า อปท. ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น กรณีตัวอย่าง อปท. ในพื้นที่อำเภอเขาค้อได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการดำเนินงาน ในการเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมงานเทศกาลประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีการบริการข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสอบถามเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เพื่อเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น

8. สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษานี้พบว่า อปท. จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.56 มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ โดยลักษณะกิจกรรมจะเน้นการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนงบประมาณ การอบรมความรู้ และการศึกษาดูงาน ตลอดจนการสร้างตลาดสินค้าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างกิจกรรมให้กับเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ การสนับสนุนสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติ และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้หาก อปท. เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติมากขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเส้นทางอุทยานแห่งชาติ โดยทำงานร่วมกับอุทยานแห่งชาติ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม หากให้อปท. บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รัฐบาลควรมีความชัดเจนในระดับนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ หากให้ความสำคัญกับหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ ในประเด็นด้านการใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการ การเรียนรู้ และการท่องเที่ยว รัฐบาลควรมุ่งกฎหมายและกระจายอำนาจให้อปท. มีบทบาทในการจัดการและการบริการสาธารณะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภายใต้หลักคิดเรื่องของการอนุรักษ์ และความยั่งยืน โดยต้องมีมาตรการและความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ที่สามารถทำได้และทำไม่ได้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่เคร่งครัด ในการปฏิบัติเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเฉพาะเรื่องกำหนดโซนท่องเที่ยว และโซนอนุรักษ์ พร้อมทั้งจำกัดเรื่องสิ่งก่อสร้างที่จะไปกระทบกับระบบนิเวศ รวมถึงการกำหนดช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวและการปิดทำการอุทยานแห่งชาติ ในช่วงฤดูฝนเพื่อให้ธรรมชาติได้ฟื้นฟูและทดแทน ความรู้กับการพัฒนาศักยภาพของอปท. และอุทยานแห่งชาติ ให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะบทบาทของอปท. ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดการจ้างงาน รายได้ และอาชีพ ซึ่งเกิดจากการ

ท่องเที่ยว โดยส่งเสริมให้ออปท. มีการวางแผนงานร่วมกับอุทยานแห่งชาติแบบบูรณาการ และนำงบประมาณที่ได้รับ โอน ร้อยละ 5 จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มาใช้ในกิจการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติขนาดเล็กมีความจำเป็นที่ต้องบูรณาการบุคลากร การทำงาน และงบประมาณร่วมกับอปท. เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมและยั่งยืน และภาครัฐควร ใช้หลักการจัดสรรเงินงบประมาณที่เน้นกระจายการพัฒนาให้กับอุทยานแห่งชาติขนาดเล็ก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของงบประมาณรายได้อุทยานแห่งชาติ และเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น เพื่อลดความแออัดของอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ ตลอดจนเน้นการสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชนในพื้นที่อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ สิ่งที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการคือ (1) ส่งเสริมอปท. รอบอุทยานแห่งชาติในการกำหนดแผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวร่วมกับสำนักงานอุทยานฯ ในพื้นที่ เพื่อยกระดับภาพเส้นทางการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ โดยให้อปท. เป้าหมายสามารถเข้าถึงงบประมาณจากเงินอุดหนุนของรัฐและเงินรายได้จากการจัดสรรของกรมอุทยานฯ ร้อยละ 5 รวมทั้งให้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติหรือการผลักดันให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และ (2) แก้ไขและเพิ่มเติม พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ให้อปท. สามารถเข้ามาดำเนินการด้านบริการสาธารณะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เช่น กวรวัดเก็บขยะ นำเสีย ปลายประชาสัมพันธ์ ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ร้านขายของที่ระลึกชุมชน ห้องนำ ลานจอดรถ เป็นต้น โดยการดำเนินการดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบของกรมอุทยานฯ เพื่อให้รูปแบบหรือโครงการดังกล่าวสอดคล้องกับธรรมชาติ และไม่กระทบต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติ

10. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.ศุภสิทธิ์ ตีณา และอาจารย์รสสุคนธ์ ประดิษฐ์ คณะนักวิจัย ขอขอบคุณหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ 9 แห่ง และนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 27 แห่ง สำหรับการให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และนิสิตวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี สาขาพัฒนาสังคม รหัส 55 ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลภาคสนามและช่วยนักวิจัยในการศึกษาครั้งนี้

รายการอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นงนุช รุจิรังสีมันต์กุล. (2550). *ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว: ศึกษากรณี อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวง. ปัญหาพิเศษ. รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- ประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2551). *การบังคับใช้แผนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจ
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2557). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอบัว จังหวัดน่าน. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน*, 5 (1): 29-41.
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2557). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอบัว จังหวัดน่าน. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 6 (1): 61-80.

- รสสุคนธ์ ประดิษฐ์ และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2557). ศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 10 (2): 127-149.
- วิชัยพันธ์ วนิชชาภิวงศ์. (2543). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกริก.
- ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ, สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2559). *สถิติเงินรายได้อุทยานแห่งชาติ*. สืบค้นวันที่ 12 ธันวาคม 2557 จาก <http://www.dnp.go.th/nprd/develop/income.php>.

Translated Thai References

- Announcement of the Decentralization to the Local Government Organization Committee. (2008). *Plan of the Decentralization to the Local Government Organization (Act no.2) B.E.2551*. Bangkok: Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee.
- Choibamroong, T. (2009). *botbat khong ongkon pokkhrong suan thongthin kap kan phatthana kan thonngthiao yang yangyuen* [Roles of Local Administration Organizations and the Development of Sustainable Tourism Based on Self-Sufficiency Economy] Bangkok: The College of Local Government Development, King Prajadhipok's Institute.
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *The national tourism development plan*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- National Park Research Division, National Park Office National Park, Wildlife and Plant Conservation Department. National Park Income Statistics. Retrieved December 12 ,2016 From <http://www.dnp.go.th/nprd/develop/income.php>
- Pampasit, R. (2014). The Tourist Destination's Capacity Development for Pua District, Nan Province. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 5 (1): 29-41.
- Pampasit, R. (2013). The Tourism Development Plan for Pua District, Nan Province. *Journal of Community Development Research*, 6(1): 61-80
- Pradit, R. and Pampasit, R. (2014). Potentials and Opportunities in Tourism Development of Khao Kho Subdistrict, Phetchabun Province. *Journal of Social Sciences Naresuan University*, 10 (2): 127-149.

- Rujiragsimantgul, N. (2007). *khwamkhithen khong nak thong thiao thi mi tho khunnaphap nai kan hai borikan dan kan thongthiao sueksa korani utthayan haeng chat khaochamao-khaowong* [Tourists's Opinions on the quality of tourism service: Case study of Khaochamao and Khaowong National Parks]. Independent Study Master of Public Administration Program in General Administration, Graduate School of Public Administration Burapha University.
- Wanitchapiwang, W. (2000). *naeothang kan phatthana kan thongthiao choengniwet nai utthayan haeng chat phukradueng* [Development direction on Ecotourism in Phukradueng National Park]. Thesis master of Art Program in Policy and Management Krirk University.